

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?**

Luonnoksessa käsitellyt asiat ovat perusteltuja, mutta pyydän kiinnittämään jatkovalmistelussa huomiota vielä seuraaviin näkökulmiin ja asioihin.

Sopeutumissuunnitelman valmisteluun ja sisältöön uuden 1.7.2022 voimaan tulleen ilmastolain (423/2022) 23 §:n 3 momentin siirtymäsäännöksen perusteella sovelletaan uuden ilmastolain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä eli ilmastolakia (609/2015). Luonnoksessa kuitenkin todetaan, että valmistelussa on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon myös uuden ilmastolain vaatimukset. Pidän tätä toivottavana ja perusteltuna lähtökohtana perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen sekä hallinnon tulevaisuusorientoitumisen ja kokonaisvaltaisesti yhteiskunnallisen resilienssin näkökulmasta.

Uuden ilmastolain 2 §:n 3 momentin mukaan ilmastolain ja sen mukaisen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän tavoitteena on varmistaa osaltaan ilmastotoimien oikeudenmukaisuus ja kestävä kehitys. Luonnoksessa jaksossa 2.1.5 (s. 15-16) ilmastonmuutoksen sopeutumisen oikeudenmukaisuusaspektiin viitataan toki, mutta oikeastaan vain ohimennen ja liian ohuesti.

Vaikutusarvioinneilla on ilmastotoimien toteuttamisessa olennainen merkitys. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen arvioida myös ilmastonmuutoksen mahdollisesti tulevaisuudessa aiheuttamia suoria tai vähintään välillisiä vaikutuksia ja seurauksia kansalliseen hallintoon ja viranomaisten toimintaedellytyksiin selviytyä muun ohessa suunnitelmassakin lyhyesti viitatun ilmastopakolaisuuden aiheuttamista haasteista. Olen laillisuusvalvonnassani antanut lukuisia

toimenpideratkaisuja, joissa esimerkiksi maahanmuuttohallinto ei ole useiden eri laatuisten resursointiinkin liittyvien syiden vuoksi pystynyt toteuttamaan lakisääteisiä velvoitteitaan määräajassa (esimerkiksi dnro OKV/547/10/2020, OKV/991/10/2020 ja OKV/2456/10/2020) nykyisissäkään olosuhteissa, joissa ilmastonmuutoksesta johtuva väestöliikehdintä ei vielä ole luonut painetta hallinnon kestävyydelle. Kansainväliset ilmastonmuutoksen heijastevaikutukset voimistuneiden väestöliikkeiden muodossa on tunnistettu (s. 28), mutta näitä eri hallinnonalojen viranomaisiin kohdistuvia heijastevaikutuksia olisi tärkeää arvioida vielä.

Vastaavaa seuraus- ja vaikutusarviointia olisi oleellista arvioida myös oikeudenhoidon näkökulmasta. Oikeusturvamekanismimme ympäristö- ja ilmastoasioissa ei anna nykyiselläänkään oikeusturvaa viivytyksettä ja olen joutunut laillisuusvalvonnallisin toimenpitein kiinnittämään huomiota muun muassa ympäristöasioiden, kaava-asioiden ja lupa-asioiden kokonaiskäsitteilyaikoihin ELY-keskuksessa ja hallinto-oikeudessa (esimerkiksi dnrot OKV/158/1/2018, OKV/10/50/2018, OKV/80/1/2019, OKV/2511/10/2020 ja OKV/199/70/2020). Esimerkiksi ympäristö- ja rakennusvalvonnassa puolestaan on ilmennyt puutteita riittävän tehokkaiisiin, aktiivisiin ja oikea-aikaisiin valvontatoimenpiteisiin ryhtymisessä (ratkaisu dnro OKV/391/10/2021). Oikeusturvamekanismin toimintaan olen kiinnittänyt huomiota myös puheenvuorossani Tulevaisuuskatsaus ja oikeudenhoidon tulevaisuus -tilaisuudessa 18.8.2022 (ks. www.oikeuskansleri.fi, puheenvuorot).

Niin ikään luonnoksessa (s. 28) tunnistetaan muun muassa väestöliikkeiden vaikutuksia yhteiskuntaan ja siihen, että tällä voi olla myös poliittisia seurauksia. Nostaisin esiin tähän tematiikkaan liittyvän osallistumisoikeuksien toteutumisen näkökulman, joka on ilmastonmuutoksen kontekstissa myös ylisukupolvinen. Osallistumisoikeuksien toimivuus on aivan keskeinen osa ilmasto-resilienssiä. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen toimenpiteiden hyväksyttävyyden kannalta laajalla osallistumisella on olennainen merkitys. Myös oikeuskansleri on uuden ilmastolain hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota osallistumisoikeuksien merkitykseen (www.oikeuskansleri.fi, lausunnot, OKV/1924/21/2021). Kansanvallan kannalta tulevien sukupolvien ihmisten osallistumis- ja osallistamisoikeuksien huomioon ottaminen sopeutumis suunnitelman arvioinnissa olisi merkityksellistä, koska ilmastolain suunnittelujärjestelmä osaltaan lakisääteisenä mekanismina turvaa nykyisten sukupolvien huolenpitovelvoitetta, joka kohdistuu tuleviin sukupolviin. Tulevien sukupolvien tarpeet on nimenomaisesti todettu ympäristöperusoikeuden kontekstissa (HE 309/1993 vp, s. 20), mutta tarpeet liittyvät myös muihin perusoikeuksiin.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutusskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

-

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

-

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastruktuuri ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveysten suojeleminen ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojeleminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

-

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

-

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

-

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

-

Pulkinen Minna
Oikeuskanslerinvirasto - Apulaisoikeuskansleri